

Svaguša, Bernardica

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:623658>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
Diplomski sveučilišni studij
Nastavnički odsjek, Likovna kultura

DIPLOMSKI RAD

TERRA

Bernardica Svaguša

Zagreb, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
Diplomski sveučilišni studij
Nastavnički odsjek, Likovna kultura

DIPLOMSKI RAD

TERRA

Kolegij: Slikarstvo

Studentica: Bernardica Svaguša

JMBAG studentice: 0381138128

Mentor: doc. art. Marko Tadić

Komentorica: doc. art. Hrvoslava Brkušić

Zagreb, rujan 2024.

S A Ž E T A K

Rad *Terra* nastao je kao rezultat promišljanja o utjecaju i posljedicama modne i tekstilne industrije na planet. Kratki eksperimentalni film nadovezuje se na problematiku masovno proizvedene odjeće i onečišćenja koje cijeli sustav u procesu proizvodi. Kadrovi tkanine uklopljene u prirodni okoliš podsjećaju na činjenicu da jednom proizvedena odjeća nakon bacanja iz ormara ili skladišta trgovačkih centara postoji još stoljećima kao otpad. Unatoč tome, *fast fashion* proizvodnja sve više raste, što nas dovodi do dva pitanja: kakva je budućnost planeta te možemo li opstati uz posljedice neprekidnog i nezaustavljivog rasta modne industrije.

Ključne riječi: Zemlja, ekologija, modna industrija, *fast fashion*, onečišćenje, tekstil

S U M M A R Y

The work *Terra* was made as a result of reflection on the impact and consequences of the fashion and textile industry on the planet. A short experimental film is affected by the issue of massively produced clothing and pollution that the whole system in the process of products. The fabric staff incorporated into the natural environment are reminiscent of the fact that once the clothing produced after throwing from a closet or a shopping centers warehouse has existed for centuries as waste. Nevertheless, *fast fashion* production is increasing, which brings us to two questions: what is the future of the planet and whether we can survive with the consequences of the continuous and unstoppable growth of the fashion industry.

Keywords: Earth, ecology, fashion industry, fast fashion, pollution, textiles

S a d r Ź a j

UVOD.....	1
1. MASOVNA PROIZVODNJA I ONEČIŠĆENJE.....	4
2. EKOLOŠKI IDENTITET I OTISAK ČOVJEKA.....	6
3. UTJECAJI IZ UMJETNOSTI.....	8
4. TERRA.....	14
4.1 Izrada rada.....	14
4.2 Vizuali.....	15
4.3 Narativ.....	28
4.4 Postav rada.....	34
5. ZAKLJUČAK.....	36
Popis literature.....	38
Popis reprodukcija.....	39

U V O D

Pojam brze mode (*fast fashion*) već je svima dobro poznat. Budući da je diljem svijeta prisutan na svakodnevnoj bazi, postao je važan, gotovo neizostavan dio života za veliki postotak ljudi. Takva proizvodnja odjeće na prvu djeluje primamljivo, praktično i bezazleno, no što se krije u njegovoj sjeni kada pogledamo širu sliku? Problem koji brza moda predstavlja za budućnost okoliša i planeta više nije pitanje od kojeg možemo pobjeći jer svakim danom on postaje sve veći i veći. Kada će se stupanj svijesti u društvu podignuti? Hoće li održivost postati bitnija od zarade? Tko će osmisliti kompromis između prirode i čovjeka i kako će se on provesti?

Kroz svoj umjetnički rad redovito se vraćam mediju fotografije jer mi je to omiljen način ovjekovječivanja stvari, mjesta i događaja iz života već godinama, još i prije upisa na Akademiju likovnih umjetnosti. Tijekom studija upoznala sam se s audio i video medijem te montažom istih, što sam odmah zavoljela. Bilježenjem vlastita pogleda na svijet kroz objektiv odaje se počast odabranom motivu, kompoziciji i trenutku koji je proživljen. Upravo zato sam za ovaj rad i temu, koju smatram iznimno važnom, odabrala kombiniranu tehniku audio i video medija te stop-animaciju s narativom, što je rezultiralo kratkim dvokanalnim eksperimentalnim filmom.

1. MASOVNA PROIZVODNJA I ONEČIŠĆENJE

Modna industrija zauzima „ponosno“ drugo mjesto na ljestvici najvećih zagađivača okoliša. Prestigla je automobilsku i mesnu industriju, a slijedi naftnu industriju koja je na prvome mjestu.¹ Svoj opstanak modna industrija osigurala je oslanjajući se na ovisnost društva o prekomjernoj potrošnji i odbacivanju nenošene i neprodane odjeće. Modni trendovi brzo se mijenjaju, odjeća je cjenovno gotovo svima dostupna, stara se lako odbacuje i zamjenjuje novom. Previše se proizvodi, previše se kupuje i previše se odbacuje. Onečišćenje nastaje kada priroda više ne može neutralizirati niti razgraditi nusprodukte ljudskog djelovanja. Ako se premaši dopuštena prirodna razina onečišćenja u okolišu, ono uzrokuje štetu i ljudima i drugim živim organizmima. Pritom dolazi do funkcionalnog ili strukturnog oštećenja sustava: priroda ne zna kako razgraditi neprirodne elemente, a čovjek ne zna kako umjetno razgraditi onečišćivače.²

Modna industrija je jedan od najvećih potrošača i zagađivača vode. Da bi se proizvela samo jedna pamučna majica ili samo jedne traperice, potrebno je 2700 litara vode. Za usporedbu, toliko vode čovjek popije u dvije godine.³ U prosjeku modna industrija potroši oko 93 milijarde kubnih metara vode svake godine. Zbog različitih kemikalija koje se koriste u procesu, velik dio vode korištene za proizvodnju i bojanje tkanina ostaje otrovan i nakon ispuštanja u prirodu: čak 20 posto svjetskih otpadnih voda potječe od bojanja tekstila. Danas je u svijetu 60 posto odjeće napravljeno od materijala na bazi plastike izrađene od naftnih derivata ili fosilnih goriva. „Osim što su emisije CO₂ jedan od glavnih izvora onečišćenja koji proizlazi iz industrije brze mode, odjevni predmeti su također veliki izvor mikroplastike. Svakim pranjem i sušenjem izbacuju se mikrofilamenti koji se kreću kroz naše kanalizacijske sustave i završavaju u vodenim putovima. Istraživači procjenjuju da pola milijuna tona tih zagađivača svake godine stigne u ocean.“⁴

1 Zelena gospodarstvo (2022), <https://www.poslovni.hr/poslovni-tv/nakon-naftne-industrije-oni-su-najveci-zagadivac-okolisa-u-svijetu-sto-je-rjesenje-4332076> (posjećeno 20. 6. 2024.)

2 Folnović, T., *Zagađenje okoliša*, <https://www.agrivi.com/hr/blog/zagadenje-okolisa/> (posjećeno 1. 6. 2024.)

3 Europski parlament (2020), *Utjecaj proizvodnje tekstila i tekstilnog otpada na okoliš*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20201208STO93327/utjecaj-proizvodnje-tekstila-i-tekstilnog-otpada-na-okolis-infografika> (posjećeno 5. 6. 2024.)

4 Goreta, D. (2023), *Trend koji nikome ne koristi*, <https://green.hr/nakon-ovih-sokantnih-cinjenica-dvaput-cete-razmisliti-prije-nego-sto-kupite-odjecu-brze-mode/> (posjećeno 6.6.2024.)

Osim problema mikroplastike, materijal izrađen recikliranjem plastike tzv. reciklirani poliester prisutan je ili kao stopostotni sastav ili kao mješavina s drugim materijalima, najčešće pamukom. Uvjereni da pridonose ekologiji i reciklaži, sve više modnih brendova pretvara plastične boce u odjeću, no u tom procesu jedino što se može reciklirati je plastika, a ne odjeća. „Problem je u tome što danas 93 posto svih recikliranih tekstila dolazi iz plastičnih boca, a ne iz stare odjeće. Drugim riječima, iz naftnih derivata. Dok se plastična boca može reciklirati pet ili šest puta, majica kratkih rukava od recikliranog poliesteru više se nikada ne može reciklirati. U Europi se većina tekstilnog otpada odlaže ili spaljuje. Samo 22 posto se reciklira ili ponovno koristi, a većina toga pretvara se u izolaciju, punjenje madraca ili u krpe za čišćenje. Manje od 1 posto tkanine koja se koristi za proizvodnju odjeće reciklira se u novu odjeću.“⁵ Sve više modnih brendova vjeruje da pridonose ekologiji rješavanjem problema i recikliranjem plastike, no na kraju ponovno dolazi do istog problema održivosti, samo u drugom obliku.

Brza moda često se oslanja na jeftinu radnu snagu, na radnike koji se suočavaju s lošim radnim uvjetima, niskim nadnicama i nedostatkom radničkih prava. Prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa, nepravda te nesigurni uvjeti rada za radnike u tekstilnoj industriji sve su češća tema rasprava. Rad s otrovnim kemikalijama tijekom proizvodnje ili bojanja tekstila ugrožava zdravlje i sigurnost radnika. Pesticidi korišteni u proizvodnji npr. pamuka kao i spomenute boje u procesu pranja tkanine ispuštaju se u vodu, što dovodi do zdravstvenih problema za ljude, biljke i životinje, uključujući respiratorne probleme, bolesti koje se prenose vodom i izloženost opasnim kemikalijama. Primjerice, to je slučaj u Kini u kojoj je smješteno čak 50 posto ukupne svjetske proizvodnje odjeće.⁶ Zabrinutost za očuvanje prirode i kršenje radničkih prava, sa sve popularnijim trendom brze mode kao potrošnje, dobiva sve veću pozornost javnosti.

5 The Jordan Times (2024), *Why fashion's „recycling“ is not saving the planet?*, <https://jordantimes.com/news/features/why-fashion%E2%80%98recycling%E2%80%99-not-saving-planet> (posjećeno 20. 6. 2024.)

6 Boyi Fang (2023.), *Environmental and Human Impacts of Fast Fashion*, *Communications in Humanities Research* 15(1):166-171

2. EKOLOŠKI IDENTITET I OTISAK ČOVJEKA

Identitet je višestruk koncept koji obuhvaća različite dimenzije osjećaja pojedinca o sebi i odnosa prema svijetu koji ga okružuje. Unatoč svim podjelama i etiketama koje društvo dijeli, složit ću se s Aristotelovom tezom da identitet nije stalan i nepromjenjiv aspekt ljudskog postojanja, već stanje kontinuiteta i razvoja u kojem se naknadno očituje identitet. Ipak, jedan aspekt identiteta svima nam je zajednički – stanje u kojem konstantno postojimo – odnosno, smještenost u zajedničkoj okolini. Pritom ne mislim na selo, grad ili kontinent, već na širu sliku bivanja – ekološki identitet čovjeka. Ekološki identitet je čovjekovo poimanje i razumijevanje vlastita postojanja u odnosu na prirodu, u odnosu na svoj utjecaj na nju, način na koji čovjek određuje sebe u odnosu na prirodu i kako ju uključuje u svoj identitet.⁷

Na ovu temu potaknulo me razmišljanje o prolaznosti života, egzistenciji i o tome što ostaje iza nas. Činjenica je da svaki pojedinac, svjesno ili nesvjesno, ostavlja trag u prirodi zbog čega je jako bitan kolektivni ekološki otisak koji ostaje iza naših pojedinačnih koraka. Upravo zato u ovom radu pokušavam prikazati, osvijestiti i potaknuti na razmišljanje o ozbiljnosti ekoloških izazova i težini problema koje dijelimo i s kojima se suočavamo kao zajednica, a nismo svjesni njegove veličine.

Živimo u društvu čija održivost propada, u kojem se otpad ne zbrinjava ispravno i ne reciklira u potpunosti. Industrija brze mode koja se nastavlja širiti i ostale velike industrije koje pridonose onečišćenju oblikovale su dugoročno neodrživ sustav u kojem se priroda i prirodne promjene zanemaruju. Neučinkovito gospodarenje otpadom i reciklažom, posebice materijala koji nisu biorazgradivi pridonosi uništavanju okoliša, šteti ekosustavima i sposobnosti regeneracije prirode. Proizvodnja brze mode zahtijeva veliku količinu vode, energije i sirovina zbog čega se nastavlja s kontinuiranim vađenjem sirovina, iscrpljivanjem prirodnih resursa i dodatnim opterećenjem okoliša. Industrija brze mode ima velik ugljični i ekološki otisak zbog procesa uključenih u proizvodnju, transport, odlaganje odjeće i distribuciju tekstila. Svi ti procesi povezani su i s emisijama stakleničkih plinova, što pridonosi globalnom zagrijavanju. Tekstilna industrija odgovorna je za oko 10 posto globalnih emisija stakleničkih plinova.⁸ Uz navedene stavke, zanemaruju se prirodne i klimatske promjene, što dovodi do promjena koje ugrožavaju bioraznolikost i proizvodnju hrane u svijetu.

⁷ Ecowell (2023), *Ekološki identiteti i dobrobit studenata*, <https://ecowell.ufri.uniri.hr/hr/> (posjećeno 24. 6. 2024.)

⁸ Hrvatska gospodarska komora (2023), *Može li brza moda postati održiva?*, <https://www.hgk.hr/moze-li-brza-moda-postati-odrziva> (posjećeno 21.7.2024.)

Zanemarivanjem okoliša, uništavanjem prirodnih staništa, onečišćenjem vode i prirode te degradacijom prirodnih izvora kisika poput šuma i oceana ubrzavaju se klimatske promjene, dolazi do ekstremnih vremenskih nepogoda kao što su suše, poplave, oluje, požari, toplinski valovi, porast razine mora, izumiranja životinjskih i biljnih vrsta, odnosno promjena koje su štetne za čovječanstvo, biološku raznolikost i ekosustave.⁹

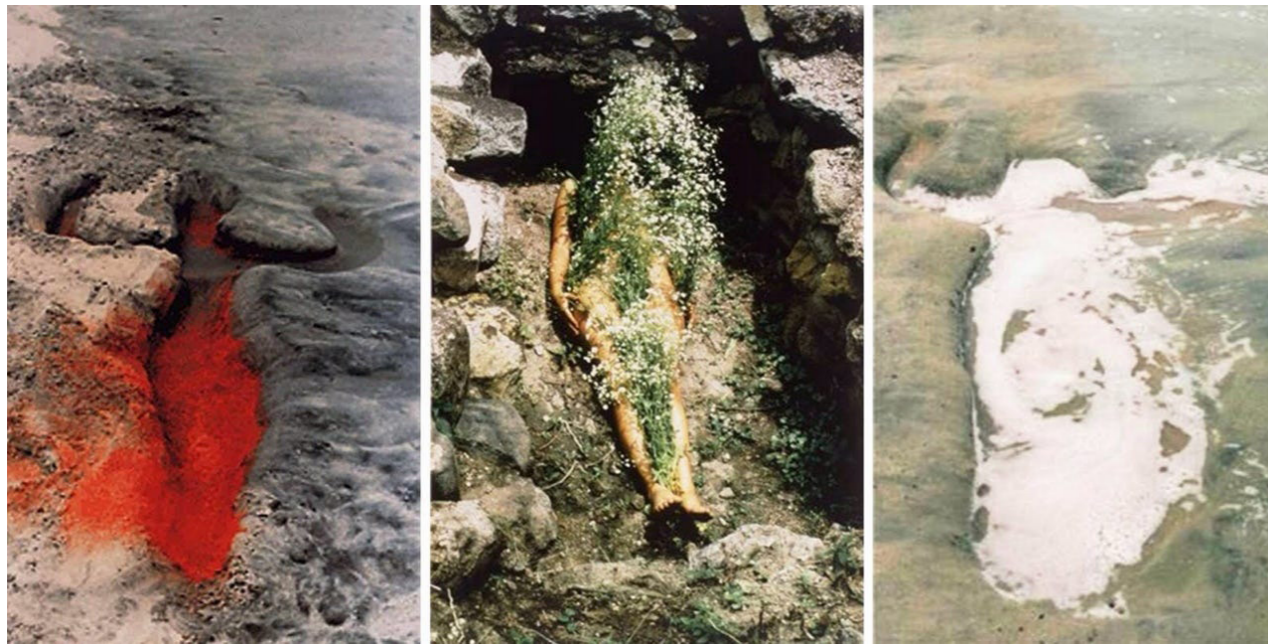
Sustav karakteriziran navedenim neodrživim praksama na putu je ekološke, ekonomske i društvene propasti. Kako bi se postigla održivost, ključno je prijeći na odgovornije modele proizvodnje i potrošnje te dati prioritet zaštiti i obnovi prirodnih ekosustava. Umjesto bacanja odjeće i stvari, trebamo razmisliti o njihovom ponovnom korištenju ili popravku. Primjerice, tzv. "upcycling" kreativnom metodom možemo dati novu funkciju staroj odjeći, što je dobar način smanjenja otpada. Umjesto da bacamo sintetičke materijale koje imamo kod kuće, možemo ih prenamijeniti i preoblikovati u novi proizvod poput torbi, krpa za čišćenje ili nove odjeće. Pri kupnji odjeće, umjesto impulzivne kupnje, bolje je razmotriti što nam je doista potrebno. Smanjenjem potrošnje direktno utječemo na smanjenje otpada i iscrpljivanje prirodnih resursa. Također, možemo birati ekološki prihvatljive materijale kao što su organska vlakna, reciklirani materijali ili materijali iz održivih izvora. Podržavanjem sporije mode, tzv. "slow fashion", pomažemo u borbi protiv brzog trošenja i bacanja odjeće. *Second-hand* trgovine produljuju životni vijek odjeće, daju joj novu svrhu i smanjuju potrebu za proizvodnjom novih odjevnih komada. Kupnja kvalitetne odjeće koja dulje traje također je bitan aspekt održivosti jer se takva odjeća može dulje nositi, čime se smanjuje potreba za čestim zamjenama i bacanjem.

Podizanje svijesti kroz razgovore s prijateljima, kolegama i obitelji kao i organiziranje edukacija i radionica o ovim temama također je bitno jer samo tako možemo promicati važnost održivog ponašanja. Budući da zajednicu čine pojedinci, prakticiranje navedenih prijedloga može uvelike smanjiti ukupni negativni utjecaj ljudi na planet i pomoći u očuvanju prirode i ekosustava.

⁹ Malhi, Y., Franklin, J., Seddon, N., Solan, M., Turner, M. G., Field, C., Knowlton, N. (2020), *Climate change and ecosystems: threats, opportunities and solutions*. Philosophical Transactions of the Royal Society B 375:20190104

3. UTJECAJI IZ UMJETNOSTI

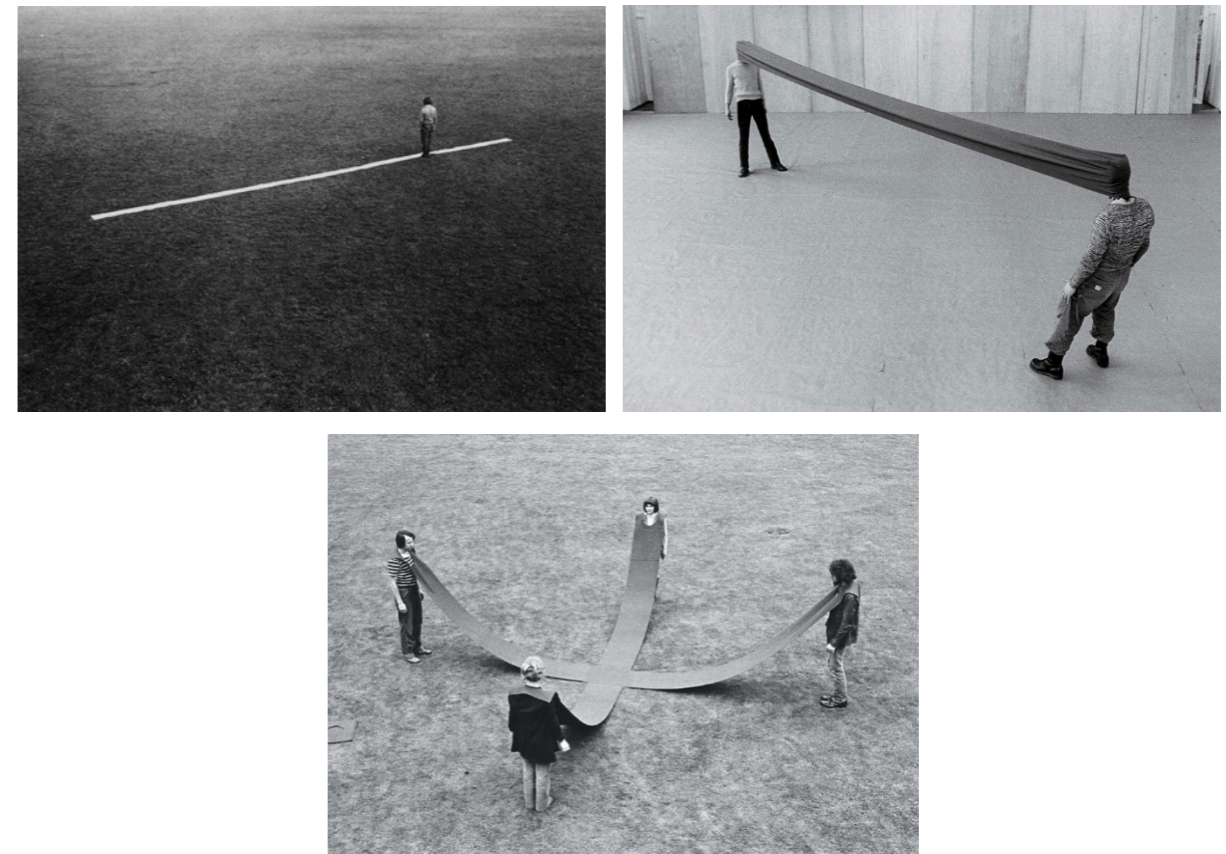
Umjetnica Ana Mendieta koristi tjelesnost kao oblik komunikacije sa zemljom, a ostvaruje se kroz stvaranje otisaka i tragova svog tijela na različitim površinama. Kroz seriju radova dokumentiranih fotografijom zabilježen je dugotrajan, ritualni odnos između umjetnice i zemlje kojim poistovjećuje i ujedinjuje ljudsko tijelo s prirodom.¹⁰ U njezinu radu sviđa mi se simbioza tijela i prirode te sveprisutna simbolika stvaranja i ostavljanja otisaka čovjeka na zemlju, uz poštovanje prema prirodi i prolaznosti ostavljenih tragova. Trag čovjekove tjelesnosti je potpuna suprotnost tragu produkta koji je čovjek stvorio. U suvremenom svijetu velike količine otpada odbačene u prirodi neće nestati prirodnim procesima poput Mendiетinih tragova.

Slika 1. Ana Mendieta, *Siluetna serija*, 1973.-1977.

¹⁰ Petra Barreras del Rio, John Perreault, Marcia Tucker (1987), *Ana Mendieta: A Retrospective*, Exhibition Catalogue, New Museum of Contemporary Art, New York, https://d2b8urneelikat.cloudfront.net/media/collectiveaccess/images/9/5/8928_ca_object_representations_media_9558_original.pdf (posjećeno 1.7.2024.)

Umjetnik Franz Erhard Walther istraživao je odnos između aktivnog i neaktivnog stanja kroz materijale koje je nazvao *rabljenim predmetima*. Ova metoda stvaranja nastala je iz ideje da se predmeti trebaju koristiti kao i pitanja što predmeti mogu učiniti i na koje se načine mogu aktivirati. Cilj nije bio aktiviranje gledatelja ili sudionika, već aktivacija objekta. Umjesto promatranja statičnih objekata kao nepotpunih, umjetnik im je kroz transformativni proces i različita stanja forme dao novu svrhu i ulogu.¹¹ To me inspiriralo da tkanini dam njezin vlastiti život i kretanje kroz koje će definirati sebe u odnosu na novo okruženje u kojem se nalazi.

Slika 2. Franz Erhard Walther, *Sehkanal; Politisch (Political)*, no. 36; *8 Standstellen Zeichnung*, (from the series '1. Werksatz') 1963.-1969.

¹¹ Finbow, A. (2016), *Franz Erhard Walther born 1939 Werksatz (workset) 2008*, <https://www.tate.org.uk/research/publications/performance-at-tate/case-studies/franz-erhard-walther> (posjećeno 1.7.2024.)

Robert Smithson istražuje percepciju prostora kroz zrcala smještena u različite prirodne ambijente. Zrcala reflektiraju okoliš, pomičući granice krajolika i razbijajući njegove oblike. Prostorna instalacija kojom ogledala stvaraju zasebne slike potiče na promišljanje o temporalnosti i protoku vremena te o vremenu zaustavljenom s pomoću fotografije.¹² Spajanje mjesta i predmeta iz različitih konteksta i suprotstavljanje različitih materijala inspiriralo me da rad smjestim u prirodni okoliš u koji motiv tkanine izvorno ne pripada.

Slika 3. Robert Smithson, *Yucatan Mirror Displacements (1-9)*, 1969.

¹² Spector, N., *Robert Smithson Yucatan Mirror Displacements (1-9)*, <https://www.guggenheim.org/artwork/5322> (posjećeno 1.7.2024.)

Umjetnica Agnes Denes posadila je pšenicu na površinu od dva hektara na području odlagališta otpada Battery Park na Manhattanu 1982. godine. „*Sadnja i žetva polja pšenice na zemljištu vrijednom 4,5 milijardi dolara stvorilo je snažan paradoks. Pšenično polje bilo je simbol, univerzalni koncept; predstavljalo je hranu, energiju, trgovinu, svjetsku trgovinu i ekonomiju. Odnosilo se na loše upravljanje, otpad, glad u svijetu i ekološke probleme. Polje je skrenulo pozornost na naše pogrešno postavljene prioritete.*“¹³ Umjetnica je zabilježila tadašnju situaciju i perspektivu ljudi, koja je ista kao i danas. Kako se nije puno toga promijenilo, rad me potiče na razmišljanje o tome kakav će planet u budućnosti naslijediti novi naraštaji od nas i hoće li se moći nositi s problemima koje društvo današnjice stvara, baš kao što smo i mi naslijedili probleme koji su započeli 80-ih godina 20. stoljeća.

Slika 4. Agnes Denes, *Wheatfield — A Confrontation*, 1982.

¹³ *Agnes Denes Studio*, <http://www.agnesdenesstudio.com/works7.html> (posjećeno 1.7.2024.)

Christian Boltanski na odjeću gleda kao na ostatak koji podsjeća na nestanak i odsutnost tjelesnosti te na nužnost sjećanja koje ostaje. Obilježen sjećanjem na holokaust, u prvom radu *Reserve, Kanada*, umjetnik gomilanjem naglašava prazninu kojom je odjeća sada ispunjena, odjeća je trag koji svjedoči o prošlom životu. Njezinom prisutnošću nastoji potaknuti gledatelje na razmišljanje.¹⁴

Umjetnik me inspirirao naglašavanjem prisutnosti odjeće koja postoji i kad je bez tijela, kao trag nečega što je postojalo i što je stvoreno nekoć. Ista tema aktualna je i danas, samo što se prije odjeća češće odbacivala iz nužnosti, kao što su: prerastanje (u tom slučaju, odjeća bi se gotovo uvijek ponovno darivala i nosila) ili smrt. Danas se odjeća uglavnom odbacuje iz konzumerističkih razloga pa se količina nenošene ili odbačene odjeće povećava.

Slika 5. Christian Boltanski, *Reserve Canada*, 1988.

¹⁴ Centre Pompidou, Christian Boltanski, *Reserve*, <https://www.centrepompidou.fr/fr/ressources/oeuvre/SQs5OXZ> (posjećeno 2.7.2024.)

Japanski dizajneri Issey Miyake i Fujiwara Dai osmislili su sustav opremanja odjeće A-POC (*A Piece Of Clothing*) *Queen Textile*. On proizvodi odjeću po krojenu po mjeri pojedinca kroz masovnu proizvodnju čime spaja dva različita sustava koji imaju inherentne razlike. Za proizvodnju koristi industrijski stroj za tkanje koji je programiran da vrti cijev ogromne namotane tkanine. „Ponavljajući uzorak šavova utkan je u cijev, stvarajući uzorak oblika čiji obrisi počinju sugerirati haljine, košulje, čarape, rukavice i šešire. Kupac može rezati po šavovima bez uništavanja cjevaste strukture svakog pojedinog predmeta. Rezultat je slagalica monokromatskih odjevnikih predmeta koji za sobom ne ostavljaju gotovo nikakav otpadni materijal.”¹⁵

Slika 6. Issey Miyake, Fujiwara Dai, *A-POC (A Piece Of Clothing) Queen Textile*, 1997.

¹⁵ MoMA, Issey Miyake, Fujiwara Dai, *A-POC Queen Textile*, <https://www.moma.org/collection/works/100361> (posjećeno 2.7.2024.)

4. TERRA

Rad *Terra* bavi se proučavanjem odnosa tkanine i prirode, umjetne tvorevine ljudskih ruku u suprotnosti s nečim izvornim, organskim i prirodnim. Počelo je kao istraživanje tkanine, njezinih svojstava i mogućnosti te je preraslo u problematizaciju nekorištene i odbačene odjeće, mogućnosti i nemogućnosti njihove reciklaže. Usto, rad istražuje utjecaj i posljedice potrošačkog načina života na prirodu. Ideja je krenula od uzastopnog uočavanja problematičnih prizora dobro poznatih stanovnicima gradova: odjeća, krpe, rasparene cipele odbačene na svakojakim mjestima – od zabačenih kutova daleko od pogleda ljudi do razbacane odjeće oko kontejnera za otpad na javnim površinama. Potaknuta činjenicom da se otpad često nepravilno razvrstava i odbacuje, pogotovo tekstil koji bi se trebao zasebno reciklirati i bacati, odlučila sam spojiti dva suprotna elementa koji se na ovaj nesretan način često susreću. Unatoč inherentnim razlikama, tkaninu kao tekstilni motiv smjestila sam u sredinu kojoj izvorno ne pripada – u prirodu, u šumski krajolik.

U radu *Terra* prevladava ideja o povratku umjetno stvorenog prirodi, no glavna prepreka je pitanje: „Je li takvo što moguće?“

4.1 Izrada rada

Polazišni motiv je „Velika tkanina“ napravljena od osam marama različitih boja, teksture i materijala. Marame su dijelom moje (godinama nekorištene), a dijelom nađene u *second-hand* trgovinama. Izrezala sam ih na komade u obliku kvadrata te ih zašila jednu za drugu crvenim koncem u *patchwork* tehnici. Tkanina je veličine 2,80 metara x 3 metra.

Rad se sastoji od dvokanalnog eksperimentalnog videa. Kombinirajući audio-video medije i stop-animaciju spojila sam statične videosnimke i fotografije „Velike tkanine“, smještene među granama drveća u šumi. Instalacija je dvokanalna, sastoji se od dva videa koji se puštaju i gledaju u isto vrijeme. Krupnim kadrovima prikazuju se beskonačnost tkanine i njena intima, mogućnosti, tekstura i transparentnost te svojstvo integracije u okoliš i kontekst u kojem se našla. Takav prikaz dematerijalizira opipljivost i ustaljenu društvenu ulogu tkanine

dopuštajući motivu i staništu da se međusobno oblikuju pretvarajući tkaninu u dio staništa, a njihov odnos u simbiozu. Koliko god se tkanina pokušava uklopiti i (ponekad) uspijeva integrirati, jasno je da je njezina prisutnost u prirodi i dalje anomalija.

4.2 Vizuali

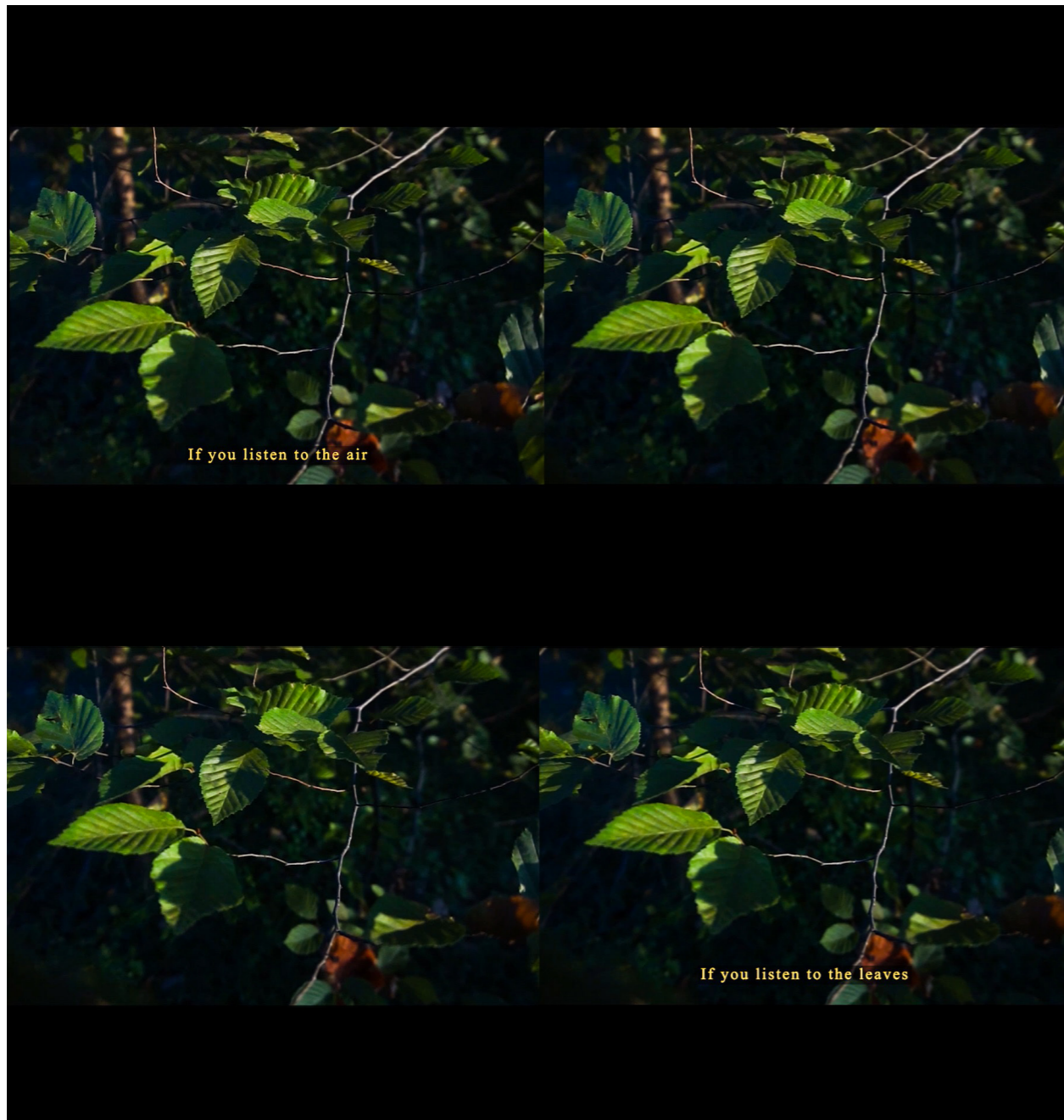

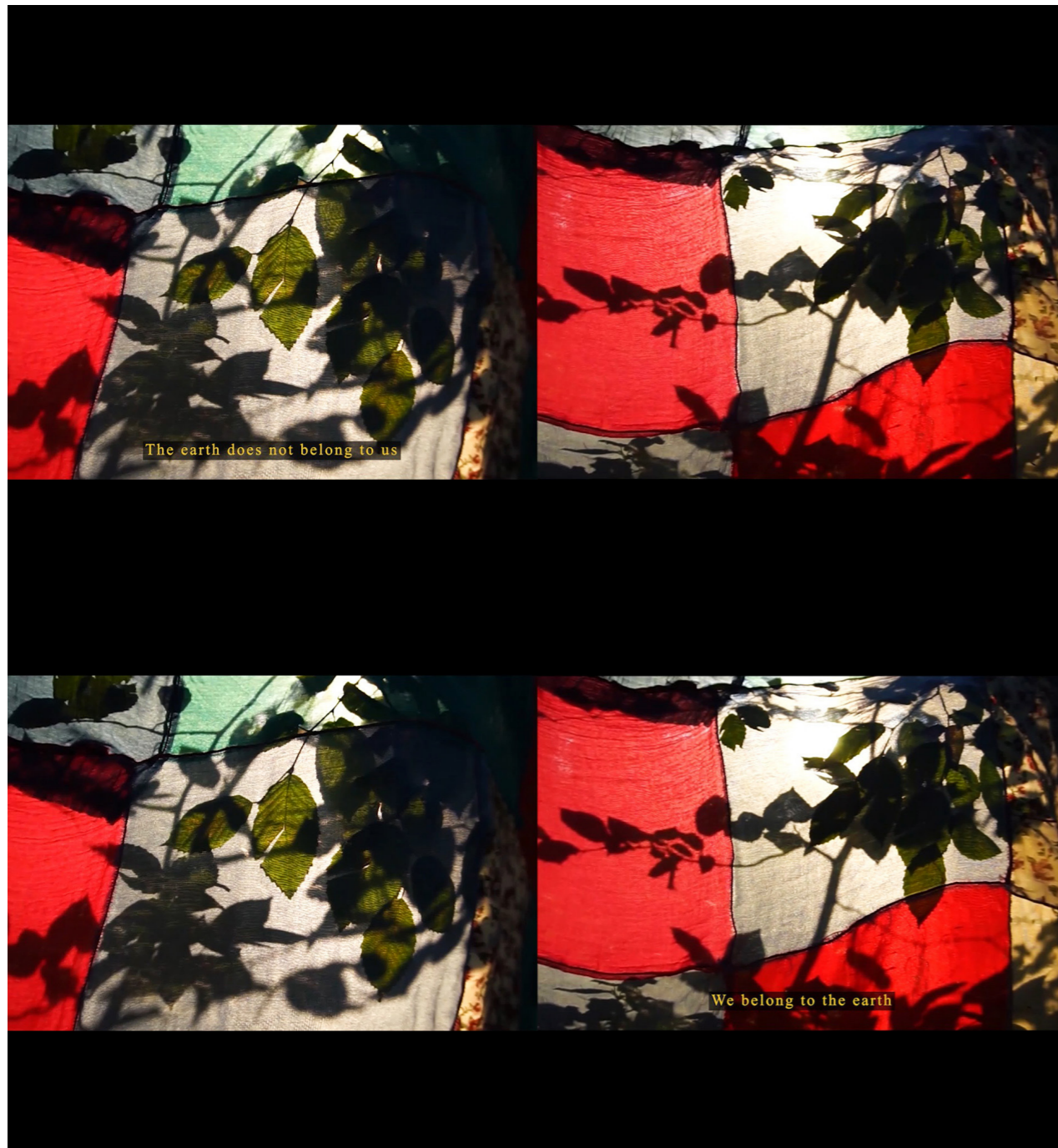

4.3 Narativ

Narativ govori o odnosu ljudi i prirode, potiče nas da pozornije slušamo potrebe prirode i preispitamo svoj pristup okolišu. S obzirom na to da smo sastavni dio Zemljinog ekosustava, poziva nas da shvatimo koliko smo vezani i ovisni o planetu jer shvaćamo da posljedice ljudskih djela nisu izolirane, već ćemo ih osjećati i u budućnosti. Time se naglašava važnost održivih praksi ljudskog djelovanja i navika kao i dubljeg poštovanja i odgovornosti prema svijetu prirode. Narativ je napisanu obliku titlova na engleskom jeziku radi šireg razumijevanja te izmjenom povezuje kanale.

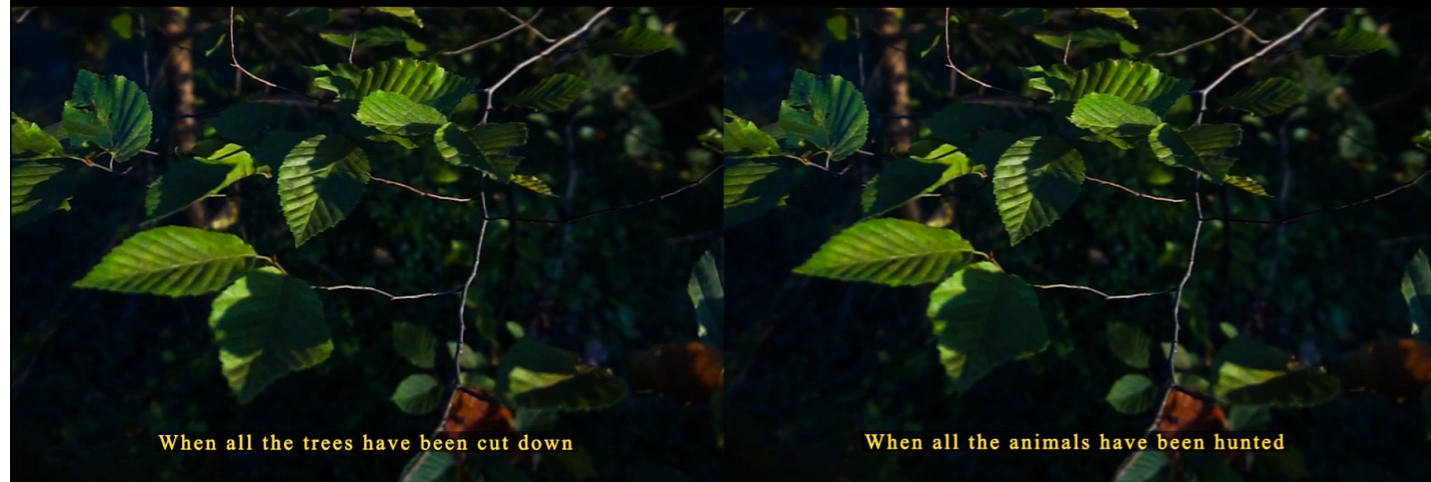
„If you listen to the air, if you listen to the leaves, you could hear it whispering (Ako poslušate zrak, ako poslušate lišće, mogli biste čuti njihov šapat)“. Narativ govori o tome kako je priroda živa i ujedinjena, no često ju ne doživljavamo na taj način, ne osluškujemo ju i ne slušamo njezine potrebe. Ako odvojimo vrijeme i povežemo se s prirodom na bilo koji način, mogli bismo čuti suptilan, ali snažan podsjetnik da Zemlja nije resurs za iskorištavanje, već naš jedini dom koji trebamo čuvati za dobro i nas i svih drugih bića.

„The earth does not belong to us, we belong to the earth (Zemlja ne pripada nama, već mi pripadamo Zemlji)“ – ovaj narativ govori o odnosu čovjeka i planeta te poziva na preispitivanje načina na koji se odnosimo prema njemu. Poziva na promjenu perspektive u kojoj sebe vidimo kao gospodare planeta i dovodi se u pitanje način razmišljanja o prirodi kao ljudskom vlasništvu. Potiče se zamjena ustaljenog načina razmišljanja s gledištem punim poštovanja i brige za okoliš, podsjećajući da je dobrobit planeta isprepletena s našom dobrobiti.

„What we do to nature, we do to ourselves (Što činimo prirodi, činimo i sebi)“ – ovaj narativ implicira da će svaka aktivnost na štetu okoliša u konačnici štetiti nama. Budući da živimo u istom ekosustavu u kojem su čist zrak, pitka voda i stabilna klima ključni za preživljavanje, „zdravlje“ Zemlje izravno utječe na zdravlje čovjeka.

When all the trees have been cut down

When all the animals have been hunted

When all the waters are polluted

When all the air is unsafe to breathe

Only then we will discover

We cannot eat the money

Only then we will discover

We cannot eat the money

„When all the trees have been cut down, when all the animals have been hunted, when all the waters are polluted, when all the air is unsafe to breathe, only then we will discover we cannot eat the money (Kada sva stabla budu posječena, kada sve životinje budu ulovljene, kada sve vode budu onečišćene, kada sav zrak bude opasan za disanje, tek tada ćemo shvatiti da ne možemo jesti novac)“ – ovaj narativ pripisuje se Proročanstvu sjevernoameričkih Indijanaca iz plemena Cree i služi kao snažan podsjetnik na odnos između ljudskog djelovanja, onečišćenja i uništavanja okoliša kao i na posljedice pogrešna sustava vrednovanja. Izjava upozorava na nepopravljivu štetu uzrokovanu destruktivnim postupcima modernog društva, vođenog pohlepom za profitom i kratkoročnom dobiti, a koje ne pazi na dobrobit prirode u cjelini. Metafora o „jedenju novca“ upućuje na bezvrijednost bogatstva u svijetu u kojem su prirodni resursi iscrpljeni, uništeni i nenadoknadivi. Novac ne može obnoviti ekosustave koji osiguravaju elemente nužne za ljudski opstanak — čist zrak, vodu, hranu i biološku raznolikost. Narativ ističe hitnu potrebu za održivim razvojem i zaštitom prirode, podsjećajući nas da ekonomska i financijska dobit ne smiju biti važnije od dobrobiti planeta.

4.4 Postav rada

Postoje različite mogućnosti postava ovog rada, ovisno o prostoru i mogućnostima mjesta izlaganja. Prikazuje se kroz projektor ili televizor te se oba videa nalaze unutar istog formata, jedan do drugog. Narativ u obliku titlova izmjenjuje se s jednog ekrana na drugi, čime se ostvaruje međusobna komunikacija između dva videa ili kanala, što ih dodatno povezuje i nadopunjuje.

Slika 7. Digitalna skica postava

U slučaju da prostor izlaganja dopušta, rad se može postaviti i odvojeno tako da svaki video zauzima zasebni kanal. Budući da dijele narativ, moraju biti postavljeni jedan pokraj drugog kako bi oba videa ulazila u vidno polje gledatelja bez potrebe za pretjeranim okretanjem glave. Prizori postava nisu stvarni, napravljeni su digitalnim alatima koristeći postojeće fotografije galerijskih prostora te služe kao digitalne skice za vizualizaciju mogućeg postava rada.

Slika 8. Digitalna skica postava

Slika 9. Digitalna skica postava

5. ZAKLJUČAK

Trag koji ostaje za čovječanstvom pokušavam predočiti kroz prikaz izmjena i međudnosa tkanine i prirode te njihovu prividnu simbiozu kroz koju se suptilno očituje izvorna nekompatibilnost ljudske tvorevine i prirodnog stanja planeta. Nastojim sažeti i prikazati odnos i suživot prirodnog i neprirodnog, stvari koje smo davno poistovjetili te ih više ne razlikujemo. Svi sastavni elementi modernog doba postali su nam normalni zbog čega je teško razaznati *umjereno* od *pretjeranog*, i to samo zato što posljedice ne vidimo istog trena. Ovaj rad ne potiče na pobunu protiv načina života na koji smo se naviknuli, već nastoji potaknuti na razmišljanje i preispitivanje naučenog i normaliziranog. Usto, rad upućuje na pokušaj reguliranja, prilagođavanja vlastitog životnog stila održivosti, ponovnom uporabom ili recikliranjem odjeće te pravilnim zbrinjavanjem i upravljanjem otpada te brigom o prirodi. Ovim radom nastojalo se prepoznati i iz druge perspektive sagledati pretjeran, kontinuiran i sveprisutan konzumerizam pri kojem je otpad problem koji se uvijek tiče nekog drugog, a ne nas. Naše postojanje duboko je povezano s dobrobiti planeta. Naši postupci prema okolišu izravno utječu na sva živa bića na Zemlji.

Onečišćenje je velik problem jer je sve u prirodi povezano te nam se kroz prirodni ciklus na kraju sve vraća. Glavni razlog onečišćenja je ljudska aktivnost, zagađenje djeluje na okoliš, zrak i vodu, što utječe na uvjete života biljaka, životinja i ljudi. Onečišćenje, krčenje šuma i iskorištavanje prirodnih resursa štete Zemlji, a te se štete neizbježno vraćaju i utječu na ljudsko zdravlje, dobrobit i opstanak. Sugerira se da će, ako nastavimo tako, doći vrijeme kada će se bitni, nezamjenjivi elementi života – čist zrak, voda, hrana i uravnotežen ekosustav – iscrpiti. Naglašava se da smo mi ljudi samo privremeni stanovnici, dio golema i složena Zemljina ekosustava, stoga se ne bismo trebali ponašati kao gospodari planeta.

Ovo razmišljanje je poziv na akciju, potiče nas da preispitamo svoj odnos sa svijetom. Izaziva nas da slušamo, poštujemo i živimo u skladu sa Zemljom, prepoznajući da naš opstanak ovisi o zdravlju planeta. Priznajući svoje mjesto u ekosustavu i preuzimajući odgovornost za svoje postupke, možemo raditi prema budućnosti u kojoj i ljudi i priroda surađuju i napreduju – zajedno. Izbori koje danas donosimo odredit će svijet koji ćemo sutra ostaviti budućim naraštajima.

Popis literature

1. *Zelena gospodarstvo* (2022), <https://www.poslovni.hr/poslovni-tv/nakon-naftne-industrije-oni-su-najveci-zagadivac-okolisa-u-svijetu-sto-je-rjesenje-4332076> (posjećeno 20.6.2024.)
2. Folnović, T., *Zagađenje okoliša*, <https://www.agrivi.com/hr/blog/zagadenje-okolisa/> (posjećeno 1. 6. 2024.)
3. Europski parlament (2020), *Utjecaj proizvodnje tekstila i tekstilnog otpada na okoliš*, <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20201208STO93327/utjecaj-proizvodnje-tekstila-i-tekstilnog-otpada-na-okolis-infografika> (posjećeno 5.6.2024.)
4. Goreta, D. (2023), *Trend koji nikome ne koristi*, <https://green.hr/nakon-ovih-sokantnih-cinjenica-dvaput-cete-razmisliti-prije-nego-sto-kupite-odjecu-brze-mode/> (posjećeno 6.6.2024.)
5. The Jordan Times (2024), *Why fashion's „recycling“ is not saving the planet?*, <https://jordantimes.com/news/features/why-fashion-%E2%80%98%E2%80%99-not-saving-planet> (posjećeno 20.6.2024.)
6. Boyi Fang (2023), *Environmental and Human Impacts of Fast Fashion*, *Communications in Humanities Research* 15(1):166-171
7. Ecowell (2023), *Ekološki identiteti i dobrobit studenata*, <https://ecowell.ufri.uniri.hr/hr/> (posjećeno 24.6.2024.)
8. Hrvatska gospodarska komora (2023), *Može li brza moda postati održiva?*, <https://www.hgk.hr/moze-li-brza-moda-postati-odrziva> (posjećeno 21.7.2024.)
9. Malhi, Y., Franklin, J., Seddon, N., Solan, M., Turner, M. G., Field, C., Knowlton, N. (2020), *Climate change and ecosystems: threats, opportunities and solutions*. *Philosophical Transactions of the Royal Society B* 375:20190104
10. Petra Barreras del Rio, John Perreault, Marcia Tucker (1987), *Ana Mendieta: A Retrospective*, Exhibition Catalogue, New Museum of Contemporary Art, New York, https://d2b8urneelikat.cloudfront.net/media/collectiveaccess/images/9/5/8928_ca_object_representations_media_9558_original.pdf (posjećeno 1.7.2024.)
11. Finbow, A. (2016), *Franz Erhard Walther born 1939 Werksatz (workset)*, 2008, <https://www.tate.org.uk/research/publications/performance-at-tate/case-studies/franz-erhard-walther> (posjećeno 1.7.2024.)
12. Spector, N., *Robert Smithson Yucatan Mirror Displacements (1-9)*, <https://www.guggenheim.org/artwork/5322> (posjećeno 1.7.2024.)
13. *Agnes Denes Studio*, <http://www.agnesdenesstudio.com/works7.html> (posjećeno 1.7.2024.)
14. Centre Pompidou, *Christian Boltanski, Reserve*, <https://www.centrepompidou.fr/fr/ressources/oeuvre/SQs5OXZ> (posjećeno 2.7.2024.)
15. MoMA, *Issey Miyake, Fujiwara Dai, A-POC Queen Textile*, <https://www.moma.org/collection/works/100361> (posjećeno 2.7.2024.)

Popis reprodukcija

1. Ana Mendieta, *Silueta series*, 1973.-1977., <https://medium.com/@thaiannec/ana-mendieta-o-corpo-como-obra-d4937178775f>
2. Franz Erhard Walther, *Sehkanal; Politisch (Political)*, no. 36; 8 Standstellen Zeichnung, (from the series '1. Werksatz') 963.-69., <https://www.wikiart.org/en/franz-erhard-walther/28-standstellen-zeichnung-1967>, <https://www.artforum.com/features/caroline-lillian-schopp-on-the-art-of-franz-erhard-walther-237553/>, <https://www.frieze.com/article/skulpturen-ohne-ende>
3. Robert Smithson, *Yucatan Mirror Displacements (1-9)*, 1969., <https://www.guggenheim.org/artwork/5322>, <https://272f1d237240be8a0c0147c47f432fd7.s3.amazonaws.com/robert-smithson-mirror-displacements.html>, <https://www.tumblr.com/robertsmithson/77485144031/robert-smithson-yucatan-mirror-displacements>
4. Agnes Denes, *Wheatfield — A Confrontation*, 1982., [At 88, Agnes Denes Finally Gets the Retrospective She Deserves - The New York Times \(nytimes.com\)](https://www.nytimes.com/2019/03/05/arts/ways-never-forget-christian-boltanski/)
5. Christian Boltanski, *Reserve Canada*, 1988., <https://www.japantimes.co.jp/culture/2019/03/05/arts/ways-never-forget-christian-boltanski/>
6. Issey Miyake, Fujiwara Dai, *A-POC (A Piece Of Clothing) King and Queen*, 1997., <https://www.moma.org/collection/works/100361>, <https://www.worleygig.com/2017/11/29/eye-on-design-issey-miyake-and-dai-fujiwara-apoc-queen/>
7. Digitalna skica postava, izvorna reprodukcija: Jeremy Blake, *Winchester trilogy*, 2002. - 2004., Project Los Altos: SFMOMA, Silicon Valley, 2013., <https://www.ideelart.com/magazine/jeremy-blake>
8. Digitalna skica postava, izvorna reprodukcija: Amos Gebhardt, *Evanescence*, Online Viewing Room, Tolarno Galleries, <https://www.galleriesnow.net/newsletter/great-exhibitions-online-viewing-rooms-vrs-art-world-initiatives/>
9. Digitalna skica postava, izvorna reprodukcija: ARTTERROR, *Fragments of Duality*, The Podroom gallery of the Belgrade Cultural Centre, 2018., <https://artmargins.com/serbian-video-art-in-focus-artterror-fragments-of-duality/>